

שאלת היום

פר' שופטים יח

כ"ז

① צרכים

② ידע

ידע ומותר לשכון בכל העולם וכו' וז"ל על מה

לשון חכמים. ויש מי שכתב (אם נחמתי) שלם אפרים מרים אלה בדרך הזה כולו ממי למלכים אלה משאר ארצות מותר ע"כ ואין

③ חכמים חכמים

ז ומותר

לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים (ג) מן הים הגדול המערבי ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה: ובשלשה

מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים, לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ואלכסנדריא בכלל האיסור: ז מותר לחזור לארץ מצרים (ג) לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות. ואין אסור אלא להשתקע שם. ואין לוקין על לאו זה שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישוב ולהשתקע אין בו מעשה: ויראה לי שאם כבש מלך ישראל ארץ מצרים על פי בית דין, שהיא מותרת. ולא הזהירה תורה אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד גרים מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות. שני כמעשה ארץ מצרים וכו':

העמק דבר

שניה¹⁴⁵. ומה למדנו¹⁴⁴ שיש בדבר ה'¹⁴⁵ בונות שונות, לבד הנראה ממשמעות הענין.

(הרחב דבר: וכן נהגו גדולי התנאים בדבריהם¹⁴⁶, שהרי הלל אמר (אבות א, ג) 'ודאשתמש בתגא חלף', ובא אחריו ר' צדוק באבות (ד, ה) ואמר: אל תעשה עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם, וכך היה הלל אומר 'ודאשתמש בתגא חלף', הא למדת כל הנהנה מדברי תורה כאילו נטל חייו מן העולם (עכ"ל). ואילו בא זה המאמר לכוונה זו מעיקרו, לא היה צריך ר' צדוק להוסיף דבר¹⁴⁷. אלא עיקר המאמר של הלל היה לכוונה אחרת, ור' צדוק

הוסיף כוונה שניה בדבר הלל¹⁴⁸. (עד כאן הרחב דבר). והיינו¹⁴³ ממה שאמר בשם ה' (שמות שם) "לא תוסיפו לראותם עוד", והוא כפל לשון, ד'הוספה' היינו "עוד" הפעם. אלא ללמדנו בזה האזהרה שלא יוסיפו ברצון לראותם עוד.

(טז) וזה' אמר לכם לא תוסיפון וגו': כבר פירשו הראשונים¹³⁷ שהוא המקרא שבפרשת בשלח (שמות יד, ג) "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם"¹³⁸. וכן הוא במדרש רבה מגילת אסתר (פתיחתא א, ג)¹³⁹ בשם רשב"י 'בג' מקומות הזהיר הקב"ה¹⁴⁰ וכו'. ולא שעיקר פשט דקרא¹⁴¹ הוא לאזהרה, דודאי אינו אלא הבטחה, רק לימדנו (כאן) משה רבינו בשם ה' שיש באותו המקרא כוונה שניה, שהוא אזהרה גם כן, והיינו 'לשון וזה' אמר לכם וגו'', ואילו היה כך פשט המקרא¹⁴¹ לא היה נצרך לפרש הכי¹⁴², אלא משום שאינו לפי הפשט הוצרך ללמדנו שיש בדבר עוד כוונה

④

⑤ חתום

ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלקיך [טז כב]. פרש"י אעפ"י שהיתה אהובה לו בימי האבות עכשיו שגאה מאחר שעשאוה אלו חק לעברת כוכבים. ולבצורה תמה דמה בכך שהם עושים כן. הא גם מזבחות ערשין ומקריבין קרבנות ומ"מ יש חיוב לישראל בהם, דלא מינייהו קא גמרינן. ונראה שהכוונה שאחר מתן תורה צריך האדם לילך מעלה מעלה בתורה ובמצות באיכות ובכמות, ואף אם היה כבר שבעים שנה היה צדיק, והיו מעשיו הטובים מרובים כ"כ שאף אם בשנים האחרונות לא יעסוק בתורה ולא יעשה מעשים טובים ועוד יהטא מ"מ יהיו מעשיו הטובים יותר, שלכן עלול לטעות שכבר הוא צדיק שזוכה לשכר בעוה"ב, וע"ז מפורש ביחזקאל [לג יז] שאינו כן שלא וכמהשבת העם שאמרו לא יתכן דרך זה, וטענתם הוא בזה שהוא רוב זכויות, אבל באמת אינו כן, דרוב זכויות נחשב רק כמי שכל ימיו עד שמת רצה לעשות מעשים טובים אך שחטא זהו צדיק, אבל כשהחלים שיותר אינו צריך משום שכבר יש לו הרבה זכויות אזי לא נחשב לכולם, וזהו איסור מצבה שהוא מאבן אחת שעומד ולא מוסיף כלום זכויות, אבל קודם מתן תורה שלא נתחייבו היה גם זה אהוב, אבל אחר מתן תורה אף אם גינת רק מה שעשה לפניו משורת הדיו נמי הוא חטא גדול, ושנא זה השי"ת, כי גם לפניו משוה"ד הוא מצויי השי"ת, ונחשב מצווה ועושה לזה.

137. רבא"ע: מצוה היתה (בעל פה למשה מסיני) ולא נכתבה (עד כאן במשנה תורה). ויש אומרים מטעם "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", וזאת דרך אחרת (עכ"ל). וכך כותב בעל ספר החינוך מצוה ת"ק: שלא לשכון בארץ מצרים... בשלושה מקומות (עיין הערה 140) ...ואף על פי שכן הנגלה שבו (הפסוק בפרשת בשלח) נראה שיהיה סיפור - באה הקבלה עליו שהוא מניעה (עכ"ל). וכך כותב הרמב"ן ועל דרך רבותינו. 138. יש להדגיש שע"פ דעה זו מה שאמר משה לבני ישראל כשעמדו מול רדיפת המצרים, היתה גם אזהרה בדרגה של איסור דאורייתא ולא היתה זו רק הבטחה לעתיד. ועל כך יכול משה לומר כאן "וזה" אמר לכם לא תוסיפון וגו'". ועיין בהמשך דברי רבינו. 139. וכן הוא בירושלמי סוכה (פ"ה ה"א), ובמכילתא פרשת בשלח שם על-אתר. והביאו הרמב"ם בהלכות מלכים (ה, ז), עיי"ש, וכן ברמב"ן שם בפרשת בשלח. 140. לישראל שלא יחזרו למצרים. הראשון, "כי אשר ראייתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם". השני, "וזה" אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד". והשלישי, "והשני" "והשני" "והשני" (להלן כה, טח). [רד"ל: סיפא דקרא "בדרך אשר אמרת לך לא תוסיף עוד לראותה"ן. 141. שבפרשת בשלח. 142. אלא די ב"ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס" ואנא ידענא כי זה בנוי על האיסור שבפרשת בשלח. 143. ומיד יסביר רבינו מנין דייקו חז"ל עייש בפסוק שבפרשת בשלח כוונה שניה. 144. המקור היחיד לענין זה, באשר כאן זהו המקום היחיד בתורה שמופיעה לשון זו "וזה" אמר לכם. 145. כפי שמתבאר כמה שכתב בתורה. 146. כעין המושג וכל מאי דחקינו רבנן - כעין דאורייתא חמור. 147. רודאי אינו ממש שהאזהרה התורה על דברי הלל כפי שמובאים על ידי ר' צדוק.

(6) אסג'ים
ע"ה

לא ירבה לו וגו'

אמרו במדרש (שמ"ד ו, א) באותה שעה (ששלמה הרבה נשים) עלתה יו"ד שבירכה ונשתטחה לפני הקב"ה, ואמרה, רבון העולמים, לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי... (ש"ד פ"ו). קשה והלא כמה גדולים בישראל עברו על מצות ה' אשר לא תעשינה. ולא עלו אותיות המצות ההן לקטרג לפני הקב"ה. שהתורה תבטל ע"י? וי"ל שכל זמן שיש יהודי א' בעולם, המקיים מצוה זו, שהגדול והרבה מישראל עמו מזלולים בה, הרי אין המצוה בטלה מישראל, אבל מצות "לא ירבה", שרק המלך מצוה עליה, ואם הוא מבטלה, הרי היא בטלה ח"ו מישראל לגמרי, לפיכך עלתה היו"ד של ירבה בטענה לפני המקום, ששלמה מבטל אותה מישראל. ולמדו חז"ל אותנו דבר ד"א, שאפילו את קטנה (יו"ד) דברה בשם כל התיבה "ירבה", מכיון שהיא הראשונה שבתיבה זו.

כולה. אמר לה הקב"ה, שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין, וקוצה ממך איני מבטל.

דקדקו המפ' מדוע דוקא האות יו"ד שבירכה. מבאר החיד"א כי כל ההיתר לדוד ושלמה לבוא בקהל, אף שהיו מזרעה של רות המואביה, הוא מכח הדרש עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית, לולי היו"ד לא היו מותרים בקהל, לכן דוקא היו"ד קיטרגה עליו.

אמר הלב שמחה, דקדק בשפת אמת (וארא תרל"א), וכי מי שעושה עבירה מבטל האות, הרי מבטל את עצמו.

ותירץ בשם החפץ חיים שהסביר, כי בכל מצוה, אף אם יש אדם שח"ו אינו מקיימה, יקיימה אחרים, אולם מצות המלך שייכת רק למלך בלבד, אינה יכולה להתקיים על ידי אחרים, ואם שלמה אינו מקיים ח"ו, נחשב כאילו מבטל את האות מן התורה.

כתב בשפתי צדיק (פרשת שמות אות יא) איתא בס"ק שיש לכל אחד מישראל אות בתוה"ק, ס' ריבוא ישראל כן מנין אותיות הק' כל אחד ע"י שמשגיח ניצוץ אות שלו מתרפא מחסרונו... שמעתי ממור"ר החי הרי"מ ז"ל שצריך כל אחד לחפש ענין שליחותו, וכמה ידע למה נשלח, אמר בשם האר"י ז"ל מה שנמשך לבו וחשקו לאיזה מצוה ידע שנשתלח ע"ז, או מה שיצה"ר מתאמץ לקררו מאיזו עבודה, עכל"ק. ע"ז יוכל כל אחד להגיע לאות שלו, דאי' במדרש עלתה שבירכה וטענה על שלמה המלך שמבטלה, ענה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו בטלין ואות א' מתוה"ק לא יבטל. מרומז כאן אות המיוחד לאותו אדם, מי שלא שם על לב לתקן ולבאר את האות, אזי נופל האיש, כי מה בצע בכל עבודתו כשלא כיון האמת. עכ"ד השפתי צדיק.

אמר הלב שמחה אפשר הפי' לפי מ"ש שכל אחד יש לו אות בתורה, אולי יו"ד זו הייתה האות של שלמה המלך ע"ה, לכן עלתה

ואמרה שלמה מבטל אותי, כל אחד יש לו האית שלו בתורה וע"ז מבקשין ותן חלקנו בתורתך כל אחד האות שלי עד כמה שמשמרה. (לב שמחה וארא תש"ס). (ע"י עוד ביגדיל תורה פ' במדבר עה"פ איש על הגלגל באחת לבית אבתם ב. ב.).

(7) י"ג
ע"ה

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח. יג)

(8) אנו היתרה

(9) חייך

תקטו: לשמע אל-נביא-האמת

שנצטוינו לשמע בקול-ל-נביא מהנביאים
 בקל-מה-שיצונו, ואפלו יצונו אותנו לעשות
 בקשר - מצוה אחת מן המצוות או אפלו הרבה
 מהן לפי שעה. הוצ' מעבודה ונה-שומעין לו.
 כי באמת, אחר שהוא נביא-אמת - כל-כונותיו
 לטובה, וכל אשר יצונו הוא עושה לסזק הדת
 ולתאמת בשם ברוך-הוא, ועל זה נאמר. נביא
 מקרוב מצוה קמוני קים לה יי אלקיך. אליו
 תשמעו: וכן אמרו בספרנו. אליו תשמעו -
 אפלו יאמר לה. לצב' של אחת מן המצוות לפי
 וצוה - שמע לו.

משרשי המצוה. לפי שתכלית מצלת האדם -
 היא השגת הנבואה; ואין לו לבן-צדק בעולמו
 אמת ודיעה בדברים. באמת ודיעתו בנבואה.
 שהיא הדיעה שאין אחריה ספקוק. כי היא
 תבוא במשן האמת, ומעשים מקני העולם וזכים
 בה ועולים אלקי. כי הפלם גדול באר. רגלו
 בארץ. וראשו מגיע השמימה; ומי זה האיש
 ורא השם יזכה ויעלה בהר השם ויקום במקום
 קדשו: אחר מאלפי רבבות אנשים. הוא המשיג
 למצוה זו. ובדור שקראו לקר: על בן צותנו
 התורה. כי בהגיע איש אהד בדור אל-המצוה
 הזאת, ויהיה ידוע אצלנו בענינו ובקשר מצוה-הו-
 כי נאמן ל-נביא" שנשמע אליו בקל-אשר יצוה.
 כי הוא הידוע דרך האמת וידריכנו בו. ולא
 נשא נפשנו להמרות פיו ולחלק עמו. כי הפחלקת
 עליו בשום (= באי) דבר. היא טעות גמור[ה].
 והקרון ודיעת האמת.
 דיני המצוה סבארים בסוף. סנהדרין[ה יסודית ס"ח].

ונקתת מצוה זו בדברים ונקבות. בקל-ומן
 לשיקצא נביא בינינו. והעובר על זה ולא ישמע
 אליו - חוב מיתה בידי שמים; וכמו שקתוב
 וקהה האיש אשר לא-ישמע אל-דברי... אנכי
 אדרש ממנו. ואמרו תכמינו וקרנם לקרקה

רש"י פירש על פסוק זה כן: התהלך עם ה' יתברך בתמימות ותצפה לו
 ואל תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז
 תהיה עם ה' אלקיך כי ה' יושיעך בכל דרכיך.

מסופר על חתן אחד שקבע את יום נישואיו עם בת גילו, והכל היה
 מוכן ליום שמחת כלולותם. אמנם נאמר לו על ידי אחד מקרוביו שעליו
 לבדוק את שמו ואת שם כלתו... וברוב תמימותו פנה מיד לאחד המקובלים
 אשר בודק תמיד בשמות, ומצא שאין ביניהם התאמה, ו"פסק" מיד לבטל
 את השידוך, כי לא יעלה זיווגם יפה.

החתן דנן חשכו האורות בעדו וכמעט יצאו מדעתו על רוע מזלו, שנהפך
 יום שמחת לבו ליום חורבן ביתו, ובא לפני חכם אחד ושאל בעצתו, החכם
 השיב לו מיד שאין לו מה לחוש, וכתוב: "תמים תהיה עם ה' אלקיך",
 ואין לנו עסק בנסתרות, ושומר פתאים ה' וכו'.

אמנם הוסיף החכם ואמר לו, שלבו נוקפו שיסמוך עליו, ולכן הציע לו
 שיגש אל הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל (הסטייפלר), וכאשר יורה
 לו כן יעשה, ואכן נסע החתן עם אחד מידידי החכם ונכנסו אל הקודש
 פנימה, כשבידיהם דף אחד שעליו כתבו את כל המעשה, (שמכיון שהגאון ה"ל
 היה כבד שמיעה על כן הוצרכו לכתוב לו את הענין).

והנה אך התחיל הגאון הסטייפלר לקרוא את המכתב, מיד התחיל לשאוג
 כארי מרוב כעסו וצערו על עיוות האמת, והתבטא בלשונות קשים כלפי
 המקובל שנתן את העצה לבטל את השידוך, באומרו: ומה רוצה, שלא
 יזיתחתנו? וככל שהמשיך לקרוא, גבר כעסו ושאגו עד שנכנסו בני ביתו
 החדרה פנימה, והוכיחו לשואלים על שהטרידוהו וביקשום לצאת החוצה.
 השואלים יצאו לחוץ, והרב מבפנים המשיך לקרוא את הכתב, והם
 מבחוץ הקשיבו מבעד לחלון, עד שעברו כעשרים דקות עד שסיים את
 המכתב והתחיל להרגע. שוב נקראו השואלים פנימה, ופנה הרב הקדוש
 הסטייפלר זצ"ל אל החתן ובירכו, והבטיחו שיצליח בזיווגו והרגיע רוחו,
 וסילק את כל ספיקותיו באומרו שדברים אלו שטויות והבלים, ואין זה
 דרך התורה לשאול ולדרוש בדברים אלו. אלא הכל בהשגחת הבורא יתברך
 וממנו אשה לאיש, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ובתורה
 נאמר: "תמים תהיה עם ה' אלקיך".

וסיים החכם הנ"ל, שידוע לו, שאכן זכו הזוג הנזכר להקים בית נאמן
 בישראל על התורה ועל העבודה (תמים תהיה).

... ועוד קשה לי כמו שהקשה
 הרמב"ן בשורש ה"ב בספר המלכות על
 רבנו ועיין לשל מורה הנ"ל. לדבריו כל
 נלאו ועשה, איך אין תומר בדברי מורה רק חייב כזה אי מורה בת דין
 כי כולם הם לאוים ועשה, ע"ס. הרי נמי כל חליה עשה שכתוב שאלו
 נהם שובם הא עובר על דברי הנעלה אהין הנבואים משה רבנו ע"ה איך
 כל העינר חייב מורה כדי שמוס תחמת העובר על דברי נעלה הן עיין
 הן לאהין שאין נהם מעשה, ולמה פרט הכתוב שאיה חייב מורה כדי
 שמוס, הא כל העובר על אחיה דבר שונה על דברי הנעלה הגדול אהין
 כל הנבואים ע"ס. ילומר דעוים הוא רק על הנבואים הין ממשה רבנו
 ע"ה כמו שכתוב נעלה וני אלו תשמעין וני יהיה האיש וני ים הדוק.
 ויוד מלני וני שאלו הדין ע"ה שלה שמש לדברי כמחיל הנעלה ע"ה
 ועשה יחוסר מהמלוכה כמו שכתוב בשמואל (א) ע"ס. ילמה לא בני עוים
 שבעשה מורה בעינר על דברי נעלה. יעפרשה הדין [דברים י"ז] פירש
 הדין לעלמי סוד הן האיה וני, הא למדה אפילו מורה קיים על נעלה
 ועש וכו'. ולמה לי קרא. לא עדיף מכל אדם אם עבר ועשה, ויין סברא
 ממנו יע לו אייה ויטור נבואים החוקר, ויהא כלל ישראל נבואים הין

(10) נח נח נח

(12) אצ"ח הא"ר

ראיתי לייבג הנצחית מכה לחוד יתירת מכה
היה יבג הכתוב בתורה יש לה כס צפני

עומה, יגה על זה לאמר מלוח הלוח השמטון וכמו כן
לכא צור ההיזב מיתה צדי שמים. ומקור דבר זה
המדרש בחור טוב, תהלים י' צד"ה תפילה (3), "א"ר
לי צבס רצי הנינה אהד עבר מזמור באמר מכה
בעכסים בנ נצוהה אחרן, ומה לא נכתבו בחורה, אלו
דברי תורה יאלו דברי נצוהה, ואין מפסיקין בין דברי
תורה לדברי נצוהה, בני דתורה מכה לחוד ונצוהה
מכה נחיה. מפתח י"ג דקק על נצוהה היא דמיינ
מיתה וזה על דבר תורה ר

על כן לולא דברי הגדול אדוננו הרמב"ם ורמנו הרב המחבר, נבטלה י
דוקא מונק, כמו שכתוב במשנה ופירושו רש"י דמפיקים ואינו מושג,
ועל זה קאמרי בגמרא כגון חברה דמיחיה דאמר ליה הכיני ולא שמע,
דהיה בעניו דברי הנביא ללעג דלמה יכה אומר, ועל ידי זה אפשר ללא
האמין בדבריו ועל זה העונש מיחה בדי שמים. אבל מלוח הנביא שאינו
מוחזר רק עובר מחמת שילוח הקפו, כמו שחול המלך בגלגל ובמלחמות

עמלק כמו שכתוב בקרא, אינו בכלל זה, ודיו כעובר על מלוח עשה דהמורה
צומה אלו השמטון, וכמו כן העובר על איה מלוח שנתורה הן עשה
ולא תעשה מנזר העונש בחורה, ומה שאינו מנזר אינו עונש הזה רק
כפי שיקול אל דעות יסבך שמו לכל עבירה או לעובר על איה עשה,

אל כלל עובר על דברי הנביא דיהיה דיו
הרוך בחורה מיחה בדי שמים אינו, על
כן במלך כמנה המורה דאפילו על מלוח
הנביא נענש, לא מיחה בדי שמים רק עונש
כפי שמוזר סממתו יסבך, ושאלו היה לו
עונש שהספר מהמלוכה, יש מלך שיש לו
עונש אחר על עשה זו, כמו כל האנשים
אשר כל העונשים שאינם מנזרים בחורה
להדיא העונש לפי שיקול אל דעות הן
בעולם הזה הן בעולם הבא, ואין שני אנשים
שיש עונש כידוע בספרי התכמה, אבל
עונש המרוץ בחורה הוא רק ממוזר לא
בעובר כן נראה ברור בעור הש"מ.

(11) כע

ויספו השוטרים וכו' מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו
ולא ימם את לבב אחיו כלבבו (כוח)

עיין ברמב"ן שהביא בשם הבה"ג, דהא ד'ולא ימם את לבב אחיו' הוי
לאו בפני עצמו עיי"ש. והיינו, דעצם מה שמוליד אצל אחיו איזה פחד ומורא
אן בדרך כלל איזה עצבות ורפיון, וזהו גופא הוי עבירה גדולה. ויש להעיר
דיש לזה שייכות לימי התשובה של חודש אלול, דלעולם קוראים פרשה זו
בימים האלה, דיש כמה בני אדם המתאישים מלחזור מחייהם הרגילים בימי
אלול, ומהכנתם בהיכנות נפשית לימים הנוראים הממששים ובאים, בטענתם
דבבר עברו הרבה ימי אלול בחייהם ולעולם חשבו לשוב בהם ולא עלתה
בידם, וכך בטח יקרה גם השנה ו"יעלה חרס בידם". הס מלהזכיר זאת, דבכך
יכול הוא לגרום גם להמסת לב חבירו ולהקהות חושיו — ותעבור על "ולא
ימם לבב אחיו"; וההיפך מזה, המחזיק ידי חבירו לשפר מעשיו, יכול להדליק
הניצוץ הפנימי הטמון בו, ולמצוה גדולה תחשב ושכרו הרבה מאד.

(13) שמה ה"ה

והנה בעלי הרמז רמזו ד"אלול" — היינו אני ל'דודי ו'דודי ל', וכפי
שכארנו היינו דמי שמבטל דעתו ומקבל עליו עול מצות זהו "אני לדודי",
אז זוכה להבין גם מצד שכל והבנה את המצות, "ודודי ל'". ובשם החידושי
הר"ם הובא, דרמז בקרי וכתוב כי הוא עשנו ולא אנחנו עמו וצאן מרעיתו
- היינו "לא" אנחנו — דמבטל עצמו, אז "לו" אנחנו. אבל מענין מה שמובא
בספורנו: 'איש ל'רעהו ו'מתנות ל'אביונים' — ר"ת אלול. ואינו מובן מה
שייכות יש לאלול. ונראה דבא ללמד, ד"מתנות" אינו דוקא בגשמיות אלא
גם אם נותן לחבירו הכח ואומץ להתחזק ולהתעורר לשמור מעשים טובים,
זהו המתנה הכי גדולה השייך לימי האלול, וזהו בדיוק היפך של "ולא ימם
לבב אחיו".

(14) י"י ו"ח

נתקן את עצמנו

דינו לא שפכו את הדם הזה (כ"א ז')

כתב רבינו יונה בס' שערי תשובה שער שלישי קמ"א וז"ל ועוד אמרו המלבין
פני חבירו ברכים אין לו חלק לעולם הבא, ומה שלא אמרו כן על הרוצה שאין לו
חלק לעולם הבא, כי המלבין פני חבירו איננו מכיר גודל חטאו ואין נפשו מרה
עליו על עוונתו כמו הרוצה על כן הוא רחוק מן התשובה, עכ"ל. בלי נראה לתרץ
את קושייתו, כי האדם לא נולד רוצה אלא לאט לאט ע"י שלא חינכו אותו כראוי
הוא מגיע למצב כזה להיות רוצה, בתחילה הוא מתאכזר לאנשים ומלבין פניהם
ומצער אותם וזה מביא אותו להפך לרוצה, נמצא כי מי שהוא רוצה כבר נאבד לו
עולם הבא לפני שרצה, ע"י שהלבין פני חבירו ברכים, אי"כ לא שייך לומר שרוצה
אין לו חלק לעולם הבא.

4

בחומש בראשית פ' כ"ה על הפסוק "והוא עיף" אומר רש"י בשם המדרש כ"ר
 והוא עיף - ברציחה, כמה דתימא (ירמיה ד') כי עיפה נפשי להורגים. ואם נפרש
 פשוט, כי עשו היה רוצח שהרג אנשים א"כ בודאי היו הקרובים של הנרצחים באים
 בצעקות אל אביו יצחק, ואיך רימה את אביו שחשב אותו לצדיק ורצה לתת לו
 הברכות, אלא עשו עשה מעשים אכזריים של רציחה, כמו המלכין פני חבירו
 וכדומה וזה הביא שהדורות אחריו נעשו רוצחים פשוטים וזה יצא מעשו, הוא היה
 הסיבה. לכן נוקף הכל עליו שעשו הוא הרוצח וקוראים אותו רוצח. וכן עכשיו
 בזמננו שרואים לדאבוננו כי נמצאים אצלנו אנשים כאלה שרוצים לעקור כל
 הקדוש אצלנו, בשמים וזקפים את זה על חשבון המשכילים הראשונים, שהם סטו
 רק מעט מהמסורת אעפ"י שעוד שמרו על כל מצוות התורה.

15
 פ

בפרשת עגלה ערופה (דברים כ"א) שהזקנים מתוודים "ידינו לא שפכו אג
 הדם הזה" אומר רש"י וכי עלתה על הדעת שזקני בית דין שופכי דמים הם אלא
 לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה. ומקשים מדוע אם פטרנוהו בלי לוי'
 הם נקראים שופכי דמים, אמר ע"ז הסבא מקלם מרן ר' שמחה ציסל זצ"ל מפני
 שפטרנוהו בלי לוויה והיתה לו חלישות הדעת, בשביל זה לא היה לו כח לעמוד
 נגד הרוצח ואילו זקני בי"ד היו מלויים אותו, היה לו עידוד והיה לו כח לעמוד
 כנגד הרוצח.

ולי נראה לומר אם זקני בית דין פטרנו בלי לוויה זהו אכזריהו דשפיכות
 דמים, כי לא מתחשבים עם בן אדם, לכן האיש הגס נעשה רוצח ואילו זקני בי"ד
 היו מראים לאיש אהבה וידידות ומלווים אותו, אז לא הי' מגיע האיש הגס לירי
 רציחה, כמו שמרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל אמר כי בית המוסר בקובנה מציל
 את הפרופסור כברלין שלא ימיר דתו. כי זה פשוט אם היהדות מתחילה מאנשים
 שיושבים בבית המוסר והם פרושים מכל הבלי העולם הזה, רק עוסקים בעבודת ד'
 ואח"כ מתחילה היהדות לרדת מדרגה לדרגה עד כשמגיע לפרופסור נשאר גם
 בשבילו קצת יהדות, שלא ממיר את דתו. אבל אם יהדות מתחילה מאנשים
 פשוטים אעפ"י ששומרים תורה ומצוות, אבל כיון שמתחילה לרדת דרגות כשמגיע
 לפרופסור לא נשארת בשבילו כבר יהדות והוא ממיר דתו. כך אם זקני בית דין
 עומדים במדרגה גבוהה באהבת הבריות ולא נותנים לאדם ללכת בלי לוי', נשארת
 קצת אהבה אצל האיש הגס, שלא יהיה רוצח פשוט, אבל אם זקני בית דין אין להם
 אהבת הבריות כראוי, אז כשמגיע לאיש גס לא נשאר אצלו כלום מאהבת הבריות
 והוא רוצח, לכן צריכים בי"ד להתודות שהם לא אשמים ברציחה.

וכן עכשיו כשרואים מה נהיה מהדור הצעיר, שרוצים לעקור ולשרש את כל
 התורה בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, גניבה וגזילה ורציחה ולהתערב בין
 הגוים למחוק את שם ישראל, אל נחשוב שאנחנו החרדים איננו אשמים בזה, כי
 אילו אנחנו היינו עומדים במדרגה גבוהה באהבת ד' ובאהבת הבריות, זה היה
 משפיע על החפשים לכל הפחות שיתנו לחיות לחרדים ולא ירצו לעקור את כל
 התורה ולא היתה ניכרת עליהם כ"כ השנאה ליהודי התורתי עד שיהיה יותר קל
 עליהם לדרוס איש שומר תורה מלדרוס כלב. כמו ששמעתי בשם הגב"א מוילנא
 זצוק"ל זכותו יגן עלינו, דוד המלך אומר תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי,
 ומקשה מדוע הוא מתחיל בלשון שנאה וגומר בלשון אויב. ואמר, כי אויב הוא
 יותר משונא, כמו שכתוב אמר אויב ארדוף וכו' שרוצה לעקור ולשרש, אבל שונא
 אינו רוצה לעקור ולשרש. אומר דוד המלך תכלית שנאה שנאתים - אני להם רק
 במדרגה שונא, והם לי לאויבים היו לי. ואילו אנחנו היינו עומדים במדרגה גבוהה
 בבין אדם למקום ובין אדם לחברו היה משפיע זה גם על החילוניים, לכן אם
 רואים בזמננו שהחילונים כ"כ ירדו פלאים הפכו ממש לחיות טורפות שנאנדר מהם

צלם האלקים, אל יחשוב כל יהודי שומר תורה שהוא איננו אשם בזה, כי אולי
 אנחנו דוקא אשמים בזה, כי אילו היינו במדרגה גבוהה בשמירת התורה ובמדות
 טובות, כמו שהתורה דורשת מאתנו ולא היתה אצלנו, אצל היהודים החרדים קנאה
 ושנאה, או היה זה משפיע על החילוניים, שלא ירדו לכל הפחות כ"כ בכף הקלע
 וכ"כ עמוק כבוד שחת, אשר אין תקוה שיעלו משם. לכן נתקן ראשית את עצמנו
 ללמען נתקן גם את האחרים.

5

לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך

כדלים וכרשים דפקנו דלתיך (מתוך הסליחות)

1 פשרה של סליחה זו הסביר המגיד מדובנא כדרכו במשל...

מלך אחד החליט לבקר באחת מערי ממלכתו. הזדרזו התושבים, צחצחו והבריקו את רחובותיה והכינו עצמם לביקור הממלכתי.

בהגיע היום המיוחל עמדו כל התושבים בשער העיר להקביל את פני המלך, ואכן המלך הגיע בכרכרה מפוארת רתומה לסוסים אבירים ומסביבו חיל פרשים רב. 6

הביט המלך מסביבו על נתיניו הנאמנים, נהנה מקבלת הפנים החמה, ולאחר מכן עמד יחד עם שר העיר על בימה מיוחדת, או אז עברו חשובי העיר והגישו למלך מתנות יקרות איש כפי ערכו. האחד הגיש למלך גביע זהב. השני - טבעת יקרה. השלישי הגיש למלך קערה עתיקת יומין ורבת ערך, וכן הלאה. 11

לפתע, נדחף בין הקהל עני מרוד כולו לבוש בלואי סחבות ובכל כוחו ביקש להגיע אל המלך. דחף כה וכה עד שעמד מתנשף לפני המלך וביד רועדת הגיש למלך כלי חרס פשוט..

מה זה?! - התפלא המלך - האם זו המתנה שאתה מגיש לי?!

16 אכן - ענה העני - איש עני אני, ואין ברשותי מאומה ואף אוכל לפי אין, אולם לכבודך מלכנו הרם חסכתי מפי ובמעט הפרוטות קניתי את כלי החרס הזה.

דע לך אדוני המלך - הוסיף העני - כי מתנתי היא החשובה מכולן, שכן בני העיר העשירים אינם מרגישים כלל בחסרון כאשר נותנים למלך מתנה יקרה, ואילו אני במתנה עלובה זו כאילו נותן אני למלך את נפשי... משום כך התאמצתי להידחף לפני המלך כדי שהמלך עצמו יראה את עניי ויבין את חשיבות מתנתי.

כן הוא גם הנמשל - סיים המגיד - כאשר באים אנו לפני הקדוש ברוך הוא ומגישים לפניו את מעט המצוות שעשינו, באים אנו כדלים וכרשים שכן ריקים אנו ממצוות אולם אנו מבקשים מאת הקדוש ברוך הוא שיראה את מצבנו, שכן ראשונים היו כמלאכים ואילו אנו בשר ודם הטרונים כל הימים בעול הפרנסה וממשלת העכו"ם עלינו, על כן אף שמעט הם מעשינו אבל הם כמתנתו של אותו עני...

16
אין
אין